

Соломія Стецик (Тернопіль)
ІМПЕРСЬКА ПОЛІТИКА ЩОДО КРИМУ: ОКУПАЦІЯ 2014 РОКУ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ДЕПОРТАЦІЇ 1944 РОКУ

Україну важко уявити без Криму, який був переданий у 1954 році, з цього моменту почалася взаємодія двох територій у різних сферах, в тому числі економічній, політичній, культурній. Цей віковий досвід має стати основою для створення толерантної багатонаціональної та багатоконфесійної кримської спільноти, яка вважає Кримський півострів своєю батьківщиною, адже історично цей регіон був місцем мирного співжиття численних етносів і народів.

Кримський півострів відновив свій автономний статус 12 лютого 1991 р. як Кримська АРСР у складі Української республіки, що показало волевиявлення кримчан внаслідок проведеного напередодні референдуму. Після розпаду Радянського Союзу наприкінці 1991 року та проголошення незалежності України, Крим, як автономна республіка, залишився у складі нової суверенної держави. Ця зміна дала можливість корінному народу Криму – кримським татарам вільно повертатися і оселятися на своїй споконвічній Батьківщині після пів століття вигнання. Повернення кримських татар стало важливим кроком у відновленні історичної справедливості та культурного розмаїття півострова, започаткувавши новий етап у його розвитку в складі незалежної України та отримавши право на самоорганізацію, зокрема сформували на півострові свої представницькі органи влади.

Політика нашого східного «сусіда», хто б не очолював цю державу, залишається незмінною. У 2014 році російська федерація почала воєнні дії проти України, війни між двома країнами точилися кожного століття і завжди агресором виступала росія з її загарбницькою політикою.

Взимку 2014 року в Україні була нестабільна ситуація, тривав Майдан, який увійде в історію як «Революція Гідності». Саме в цей момент росія користується моментом і починає вводити свої війська на територію України. Так звані, «зелені чоловічки», військові без опізнавальних знаків займають територію Кримського півострова, так само як колись у 1944 році в період воєнних дій до Криму направлено війська НКВС, на півострові також перебували солдати Червоної Армії у зв'язку з воєнними діями Другої світової війни. Російські військові змогли встановити контроль над стратегічно важливими об'єктами військової та цивільної інфраструктури Криму, а Чорноморський флот РФ успішно здійснив блокаду кораблів українського флоту, що базувалися на півострові. Після захоплення адміністративних будівель, а саме 16 березня 2014 р. проведення незаконного референдуму, нібито про самопроголошення Криму, згідно з яким він опинився під вдалою Москви. Історія корінного народу – кримських татар знову повторюється їх позбавили Батьківщини і це зробила правонаступниця Радянського Союзу – російська федерація.

Ці дві трагічні події для кримців 1944 і 2014 року мають спільну рису, а саме планомірне захоплення території півострова, яке здійснювалося діями Російської РФСР, а пізніше російською федерацією. Окупація Криму мала на меті ідеологічні причини, здійснивши які країна-агресор вгамовує свої імперські прагнення.

Спільним в обох подіях був національний склад населення, де більшість становили росіяни, які опинилися на території півострова внаслідок міграційної політики імперської і пізніше радянської влади. Перепис населення Кримської автономної республіки станом на 2014 рік вказує на переважаючу більшість людей за етнічною приналежністю – «росіяни», що є

наслідком планомірної політики для зміни етнічного і кількісного складу певної території та зростання населення.

Захоплення нових територій може відбуватися військовим шляхом, що є більш поширеним і так зване демографічне захоплення, яке є менш поширеним, але не менш дієвим і передбачає зміну етнічного складу окупованої території. Це може бути виселення народу, погіршення умов проживання, тиск і репресивні заходи, що у свою чергу сприяє створенню «слухняного» населення. Депортація – суть радянського режиму, його наступниця росія продовжує застосовувати старі методи задля задоволення своїх інтересів.

Така політика вплинула на зміну демографічної ситуації в регіоні. Якщо в середині ХХ ст. кримських татар насильно депортовано, то в ХХІ ст. вони самостійно покидали рідний дім та мігрували через те, що не хотіли жити під окупаційною владою росії. Також, Меджліс, представницьких орган кримських татар, вимушено перемістився до Києва разом із його керівництвом. Люди з проукраїнськими поглядами які не змогли залишити окуповану територію стали заручниками. Після відступу нацистів з Криму влада почала «чистки» проти антирадянських елементів, зокрема над населенням відбувалися суди, ув'язнення, заслання осіб які підтримували німецьких солдат або їх політику. Депортація кримських татар та інших народів вважалася покаранням за колабораціонізм і співпрацю з ворогом. Новим ворогом стала Україна, тому будь яка підтримка її політики каралася і продовжує каратися ув'язненням, або і гіршими вироками. Не можливо точно визначити цифру осіб, українців і кримських татар, які є бранцями Кремля, котрі не втратили надії на деокупацію півострова.

Окупація Кримського півострова вплинула на всі сфери життя, в тому числі і культурні. У Криму знаходились різні історичні пам'ятки та цінності, які привласнює російська федерація, таким чином наповнюючи свою історію та музеї реліквіями інших народів, як колись це робила нацистська Німеччина. Під час Другої світової війни півострів постраждав від бойових дій, багато архітектурних споруд були пошкоджені. Хоча в 2014 році битв за Крим не було, путінська влада свідомо знищує культурний феномен створений корінними народами. Найвизначніша пам'ятка яка збереглася до нашого часу Бахчисарайський або ж Ханський палац зазнає впливу російської влади яка не зацікавлена у збереженні її первісного, автентичного вигляду.

Окупація Криму була суворим порушенням встановлених кордонів, зокрема після розвалу СРСР росія підписала договір за яким відмовлялась від територіальних претензій до України. Агресія росія порушила європейські правові основи, що у свою чергу викликало занепокоєння у демократичних державах. Знаходячись в окупації киримили як і після депортації втратили статус та привілеї корінного народу, а Крим знову позбавлений автономії. В росії утискають національних меншин, проводять політику стирання самоідентичності, що є порушенням прав народів на самовизначення. Після виселення кримських татар влада проводила антиконституційні закони, які б обмежили права «спецпоселенців».

Тема Криму після 2014 року висвітлювалася не як проблема окупації, а як наслідок відсутності базових умов для життя в чому звинувачували українську сторону, таким чином шукаючи виправдання агресії з боку рф. При цьому СРСР не надто дбала про добробут свого народу, після депортації кримських татар у 1944 році влада навмисно позбавляла їх елементарних житлових, санітарних і харчових умов у місцях заслання, водночас

перекладаючи відповідальність на «особливі обставини», або самих депортованих.

Порівняння депортації 1944 року та окупації 2014 року дає змогу побачити імперську політику росії, спрямованої на утвердження контролю над Кримом і України через придушення національної ідентичності. Усвідомлення цих паралелей є важливим для історичної пам'яті, а й для формування сучасної державної політики України, заснованої на підтримці одного із корінних народів України – кримських татар та відновленні територіальної цілісності держави.

Руслан Галушка (Тернопіль)

ГЕНЕАЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ (2014–2025)

Після Революції Гідності, анексії Криму та початку російської агресії на Сході України звичне життя українців зазнає руйнування, перед нами постає новий світ – ті, кого ще вчора вважали партнерами, друзями чи навіть «братами», прийшли на нашу землю, щоб вбивати нас. Ці події спричинили глибоку колективну кризу ідентичності: значна частина країни «втратила», здавалося б, «рідні» мову та культуру. «Росіяни, – як зазначав Леонід Кучма, – бачать в українцях сільську рідню – симпатичну, співучу, з кумедною вимовою, яка лише трошки заблукала в цьому житті та дала задурити собі голову бандерівцям». Та, на жаль, варто додати, що так думали не тільки росіяни, а й достатньо українців вірили в цю радянсько-російську пропагандистську міфологію. Після 2014 року з'являється розуміння того, що росія – ворог, а от уявлення, хто ми – нема. Саме тому особливо актуальною стає потреба в пошуку нової ідентичності, чи радше в поверненні до своєї, істинно рідної.

Тімоті Снайдер називає російсько-українську війну колоніальною. Україна дуже потребує саме деколонізації. Традиційно деколонізація – це про здобуття незалежності від метрополії, хоч Україна її вже здобула у 1991 і продовжує захищати, вона довго залишалася у сфері російських інтересів, тому в такій ситуації говоримо про деколонізацію ментальну. Вишиванка та повернення до української мови – перші кроки, але ідентичність на глибшому ментальному рівні відновлюється через рефлексію, знання власної історії, роду, осмислення ролі предків, розуміння власного менталітету. На цьому етапі заглиблюємося в історію свого народу та шукаємо своє місце в ньому. Імперіалістичні системи СРСР та росії значно повпливали на те, щоб знищити історичну пам'ять українців, її тяглість, максимально спотворити нашу самоідентифікацію, обмеживши велику давню націю лише фольклором та землеробством.

Одним із засобів відновлення національної ідентичності та історичної пам'яті у постколоніальному суспільстві стає генеалогія. У цьому випадку генеалогію розглядаємо не стільки як спеціальну історичну дисципліну, скільки як практичний інструмент для реконструкції особистої та колективної пам'яті. Вона дає можливість побачити себе в історичному контексті, накласти якісь загальновідомі далекі події на власну родину, пов'язати розрізнені факти в одну систему. Важке ХХ ст. нанесло нам глибокі травми покоління, пов'язані з війнами, репресіями, депортаціями, голодом тощо, і саме вивчення історії роду дає можливість їх усвідомити, пропрацювати, відпустити та стати сильнішими. Надважливо не передати їх